

ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ยังมีคู่สมรส PROPERTIES OF BUDDHIST MONK WHO HAVING SPOUSE

กานต์สินี ทิพย์มณเฑียร* ชัชววรรณ ลีโรจนวุฒิกุล**

บทคัดย่อ

เมื่อชายและหญิงจดทะเบียนสมรส บุคคลทั้งสองย่อมเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย หากยังไม่มีกรหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส การสมรสยังคงอยู่ การที่สามีบวชเป็นพระภิกษุไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุด ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างเป็นพระภิกษุแบ่งเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส หากต่อมาการสมรสสิ้นสุดด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ต้องแบ่งทรัพย์สินดังกล่าว สินส่วนตัวของฝ่ายใดก็เป็นของฝ่ายนั้น ส่วนสินสมรสต้องจัดแบ่งกันให้คนละครึ่ง หากการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตายของภริยา ต้องแบ่งทรัพย์สินในลักษณะดังกล่าว สินส่วนตัวกับสินสมรสส่วนของภริยาเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท แต่หากการสมรสสิ้นสุดด้วยการมรณภาพของพระภิกษุ สินส่วนตัวและสินสมรสส่วนของพระภิกษุตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น ไม่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท

คำสำคัญ : การสมรส, สินส่วนตัว, สินสมรส, มรดก, ทรัพย์สินของพระภิกษุ

ABSTRACT

When the marriage between man and woman is registered, the spouses are husband and wife. If divorce does not happen or marriage is not cancelled by the Court, the marriage still exists. Marriage shall not be terminated by obtaining Buddhist monkhood of husband. Properties acquired during his monkhood are set as separate properties and community properties. If marriage is terminated by divorce or being cancelled by the Court, they shall be divided to the spouses ; each spouse's separate properties belong to his or her, community properties shall be divided equally between man and woman. If marriage is terminated by wife's death, spouses' properties shall be divided in the same way and wife's separate properties and community properties divided as her belongings shall devolve on her statutory heirs. If marriage is terminated by Buddhist monk's death, his separate properties and community properties divided as his belongings shall

* คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

** คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

become property of the monastery which is his domicile, shall not devolve on his statutory heirs.

Keywords : Marriage, Separate properties, Community properties, Inheritance, Property of Buddhist Monks

1. บทนำ

พระภิกษุคือชายที่บวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : หน้า 870) หรือแปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอ หรือ ผู้มองเห็นภัยในสงสาร หรือ ผู้ทำลายกิเลส (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551 : หน้า 288) เมื่อบวชเป็นพระภิกษุแล้วต้องถือเพศพรหมจรรย์ไม่มีคู่สมรส ถือปฏิบัติตามนิสสัย 4 คือ ปัจจยเครื่องอาศัยของบรรพชิต 4 อย่าง ได้แก่ (1) ปิณฑยาโลป โภชนะ โภชนะที่ได้มาด้วยกำลังปลีแข้งคือเที่ยวบิณฑบาต รวมทั้งภัตตาหารที่เป็นอดิเรกลาภ 10 อย่าง (2) บังสุกุลจีวร ผ้านุ่งห่มที่ทำจากของเขาทิ้งรวมทั้งผ้าที่เป็นอดิเรกลาภ 6 อย่าง (3) รุกขมูล เสนาสนะ ที่อยู่อาศัยคือโคนไม้ รวมทั้งที่อยู่อาศัยที่เป็นอดิเรกลาภ 5 อย่าง (4) ปุติมุตตเภสัช ยาน้ำ มูตรเน่า รวมทั้งเภสัชที่เป็นอดิเรกลาภ 5 อย่าง (พระพรหมคุณาภรณ์, **เรื่องเดียวกัน**, หน้า 170 – 171) ละเว้นอภยกิจคือกิจที่บรรพชิตทำไม่ได้ 4 อย่าง ทำแล้วขาดจากความเป็นพระภิกษุ คือ (1) เสพเมถุน (2) ลักเอาของเขาดั้งแต่ 5 มาสกขึ้นไป (3) ชำนาญ (4) อวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน (**เรื่องเดียวกัน**, หน้า 471) และไม่ล่วงละเมิดศีล 227 ลักขบพ เมื่อพิจารณาตามหลักการดังกล่าวแล้ว เห็นได้ว่าวิถีชีวิตของพระภิกษุไม่อาจมีคู่สมรส ไม่อาจพักอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวส่วนในเรื่องทรัพย์สินก็ควรครอบครองมีเฉพาะปัจจัย 4 และทรัพย์สินที่จำเป็นสำหรับการบรรพชิตเท่านั้น เพราะวิถีชีวิตของพระภิกษุเป็นอยู่ด้วยความเรียบง่าย ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความมกน้อยสันโดษ ปัจจัยทั้งหลายที่จะได้รับก็แล้วแต่มีผู้บริจาคให้และเป็นไปเพื่อดำรงชีวิตตามอัตภาพแก่สมณภาวะเท่านั้น (दन्य प्रिषापेम्प्रेसिथि, 2552 :)

อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยปัจจุบัน เมื่อชายบวชเป็นพระภิกษุแล้ว พุทธศาสนิกชนย่อมให้ความเคารพนับถือและถวายสิ่งของให้เพื่อทำบุญ ไม่ว่าจะเป็นข้าวปลาอาหารหรือยา รวมถึงทรัพย์สินอย่างอื่น เช่น รถยนต์ ที่ดิน หรือเงิน เป็นต้น หรือบางครั้งพระภิกษุก็ได้ทรัพย์สินมาโดยทางอื่น เช่น ได้รับเงินรางวัลจากการถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือได้รับค่าตอบแทนจากการเป็นวิทยากร เป็นต้น แม้ตามหลักการในพระธรรมวินัยกำหนดให้พระภิกษุมีทรัพย์สินได้เท่าที่จำเป็นสำหรับการดำรงเพศบรรพชิต แต่ตามกฎหมายพระภิกษุยังมีฐานะเป็นบุคคลธรรมดา มีสิทธิหน้าที่เหมือนบุคคลอื่นทั่วไป เว้นแต่กฎหมายจะบัญญัติจำกัดสิทธิไว้เฉพาะ ดังนั้น หากพระภิกษุได้ทรัพย์สินมาโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ได้ลักขโมยมาหรือกระทำการอย่างอื่นที่ผิดกฎหมาย พระภิกษุนั้นย่อมมีเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น มีสิทธิใช้สอย จำหน่ายจ่ายโอน หรือหวงกัณผู้อื่นเข้าเกี่ยวข้องได้เหมือนบุคคลอื่นโดยทั่วไป ส่วนการมีทรัพย์สินไว้ในครอบครองนั้นจะชอบตามหลักพระธรรมวินัยหรือเหมาะสมควรหรือไม่เป็นปัญหาในทางพระธรรมวินัยของสงฆ์

เนื่องจากชายที่บวชเป็นพระภิกษุได้ต้องมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ดังนั้น จึงมีชายบางส่วนที่บวชขณะยังมีคู่สมรส บางส่วนบวชขณะไม่มีคู่สมรส หากเป็นกรณีที่ชายบวชเป็นพระภิกษุโดยไม่มีคู่สมรสอยู่ก่อน และต่อมาได้รับทรัพย์สินขณะอยู่ในสมณเพศมักไม่ค่อยมีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวมากนักเพราะทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมามีเป็นกรรมสิทธิ์ของพระภิกษุนั้น หากพระภิกษุนั้นมรณภาพ ทรัพย์สินที่ยังเหลือจากการจำหน่ายจ่ายโอนในขณะที่พระภิกษุยังมีชีวิตหรือเหลือจากการทำพินัยกรรมย่อมตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้นตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 ว่า “ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม” แต่สำหรับกรณีที่ชายบวชเป็นพระภิกษุขณะยังมีคู่สมรสจะมีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวและกฎหมายมรดกที่น่าพิจารณาหลายประการ ดังจะนำมาพิจารณาในหัวข้อต่อไป

2. ปัญหาทางกฎหมายของชายที่บวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรส

คำว่า ชายที่บวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรส หมายถึงชายที่จดทะเบียนสมรสกับหญิงเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วยังไม่ได้จดทะเบียนหย่าหรือศาลยังไม่มีคำพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ต่อมาชายผู้เป็นสามีไปบวชเป็นพระภิกษุ การที่ชายสามีบวชเป็นพระภิกษุในขณะที่มีคู่สมรสอยู่เช่นนี้มีปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวและกฎหมายมรดกที่น่าพิจารณาคือ (1) สามีบวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรสมีผลให้การสมรสสิ้นสุดลงหรือไม่ (2) ทรัพย์สินที่พระภิกษุนั้นได้รับมาในขณะที่เป็นพระภิกษุต้องแยกเป็นสินส่วนตัวและสินสมรสหรือไม่ (3) กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุจะถูกจัดสรรอย่างไร (4) กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุและยังเหลืออยู่จะถูกจัดสรรอย่างไร จะตกเป็นสมบัติของวัดซึ่งเป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1263 หรือต้องแบ่งสินสมรสครึ่งหนึ่งให้แก่ภริยาก่อนแล้วสินส่วนตัวและสินสมรสส่วนของพระภิกษุจึงตกเป็นสมบัติของวัด (5) ควรตีความบทบัญญัติ มาตรา 1623 อย่างไร

(1) สามีบวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรสทำให้การสมรสสิ้นสุดลงหรือไม่

กฎหมายตราสามดวงมีกฎหมายลักษณะผัวเมียบทที่ 38 บัญญัติว่า “หญิงชายราษฎรอยู่กินเป็นผัวเมียกัน สามีสรีรธาสะภรรยาแลทรัพย์สิ่งของบวดเปนภิกษุ สามเณรแล้ว แลสึกออกมาจะคืนอยู่กินด้วยหญิงอีกไซ้ ถ้าหญิงมิสมักเปนภรรยาชายนั้นต่อไปก็ตามใจหญิง เหตุว่าบวดแล้วขาดจากผัวเมียกัน ถ้าชายถูกลักข่มขืนหญิงนั้น ท่านให้ไหมชายดุษฎ์ทำแก่หญิงหม้ายนั้น” ซึ่งหมายความว่า การที่สามีทั้งภริยาและทรัพย์บวชเป็นพระภิกษุทำให้การสมรสสิ้นสุดลง ทั้งสองฝ่ายไม่ใช่สามีภริยากันอีกต่อไป หากชายขึ้นใจข่มขืนหญิง ชายต้องใช้ค่าสินไหม ทดแทนแก่หญิง

แต่กฎหมายที่ใช้บังคับในปัจจุบันคือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ครอบครัว กำหนดให้การสมรสสิ้นสุดลงด้วยสาเหตุ 3 ประการ อย่างใดอย่างหนึ่งกล่าวคือความตาย การหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1501) การสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตายคือคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายตามความจริง ไม่รวมถึงการถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ การถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุดลง แต่เป็นเหตุให้คู่สมรสอีกฝ่ายฟ้องหย่าได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 : 5) การสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าได้แก่หย่าโดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายกล่าวคือสามีภริยาจดทะเบียนหย่า และหย่าโดยคำพิพากษาของศาลคือคู่สมรสฟ้องหย่าอีกฝ่ายโดยอ้างเหตุหย่าในมาตรา 1516 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1514, 1515 และ 1516) การสมรสสิ้นสุดลงด้วยศาลพิพากษาให้เพิกถอนได้แก่การสมรสที่เป็นโมฆียะ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1502) เนื่องจากชายหญิงที่สมรสกันมีอายุไม่ครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1488 ประกอบมาตรา 1503) การสมรสที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในคู่สมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1505 ประกอบมาตรา 1503) การสมรสที่คู่สมรสถูกกลั่นแกล้งให้สมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1506 ประกอบมาตรา 1503) การสมรสที่คู่สมรสถูกข่มขู่ให้สมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1507 ประกอบมาตรา 1503) และการสมรสของผู้เยาว์อายุเกินสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แต่ไม่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1509 ประกอบมาตรา 1503)

เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายดังกล่าวแล้วพบว่า การที่สามีบวชเป็นพระภิกษุไม่ใช่กรณี que คู่สมรสตาย ไม่ใช่การสมรสเป็นโมฆียะที่อาจจะถูกศาลพิพากษาให้เพิกถอน และไม่ใช่กรณีที่สามีภริยาจดทะเบียนหย่าด้วยความยินยอมหรือกรณี que สามีภริยาฟ้องหย่า ดังนั้น การที่สามีบวชเป็นพระภิกษุไม่ว่าจะบวชนานเพียงใดไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุด สามีที่บวชเป็นพระภิกษุกับภริยายังเป็นคู่สมรส มีสิทธิหน้าที่ของสามีภริยาต่อกัน แต่พระภิกษุไม่อาจร่วมใช้ชีวิตคู่อยู่กับภริยาได้เหมือนเดิมต่อไปเพราะขัดกับหลักธรรมวินัยของสงฆ์ อย่างไรก็ตาม หากสามีตั้งใจทั้งภริยาบวชนานเกินหนึ่งปีโดยภริยาไม่ยินยอม ภริยาฟ้องหย่าพระภิกษุสามีได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 : 4) หรือหากสามีไปบวชเป็นพระภิกษุนานเกินสามปีโดยภริยายินยอม พระภิกษุหรือภริยามีอำนาจฟ้องหย่าอีกฝ่ายได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 : 4/2) การฟ้องหย่านี้อาจเกิดคำถามว่า หากมีเหตุฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 พระภิกษุผู้เป็นยังสามีมีอำนาจฟ้องหย่าภริยา หรือภริยามีอำนาจฟ้องหย่าพระภิกษุผู้เป็นสามีได้หรือไม่ ตอบว่า ตามกฎหมายแล้วพระภิกษุมีฐานะเป็นบุคคลธรรมดา เมื่อมีเหตุให้ฟ้องหย่าพระภิกษุย่อมมีอำนาจฟ้องหย่าภริยาหรือถูกภริยาฟ้องหย่าได้เหมือนบุคคลธรรมดาทั่วไป ส่วนการฟ้องหรือถูกฟ้องดังกล่าวจะเหมาะสมแก่ความเป็นพระภิกษุหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

(2) ทรัพย์สินที่พระภิกษุนั้นได้มาในขณะที่เป็นพระภิกษุต้องแยกเป็นส่วนตัวและสินสมรสหรือไม่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว บัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาไว้ว่า ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา นอกจากที่ได้แยกไว้เป็นส่วนตัวย่อมเป็นสินสมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1470) สินส่วนตัวได้แก่ทรัพย์สิน (1) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส (2) ที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกายหรือเครื่องประดับตามควรแก่ฐานะหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (3) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือโดยการให้โดยเสน่หา (4) ที่เป็นของหมั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1471) สินส่วนตัวนั้นถ้าได้แลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินอื่นก็ดี ซื้อทรัพย์สินอื่นมาทดแทนหรือขายได้เป็นเงินมาก็ดี ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มาเป็นสินส่วนตัว สินส่วนตัวที่ถูกทำลายทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแต่ได้ทรัพย์สินอื่นหรือเงินมาทดแทน ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสินส่วนตัว (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1472) สินสมรสได้แก่ทรัพย์สิน (1) ที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส (2) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือโดยการให้เป็นหนังสือ เมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าเป็นสินสมรส (3) ที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว ถ้าสงสัยว่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นสินสมรสหรือไม่ใช่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1474)

เมื่อการที่สามีบวชเป็นพระภิกษุไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุดดังกล่าว พระภิกษุจึงยังเป็นสามีตามกฎหมาย และไม่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ห้ามนำบทบัญญัติเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาคือสินส่วนตัวและสินสมรสมาใช้บังคับแก่กรณีที่สามีบวชเป็นพระภิกษุ ดังนั้น ทรัพย์สินของพระภิกษุหรือทรัพย์สินที่ได้มาขณะเป็นพระภิกษุจึงอยู่ในบังคับระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาตามกฎหมายครอบครัว กล่าวคือต้องแยกเป็นสินส่วนตัวและสินสมรสตามมาตรา 1471, 1472 และ 1474 ทรัพย์สินใดเข้าลักษณะตามมาตรา 1471 และ 1472 ทรัพย์สินนั้นเป็นสินส่วนตัวของพระภิกษุ เช่น ทรัพย์สินที่พระภิกษุมียู่ก่อนสมรสย่อมเป็นสินส่วนตัวตามมาตรา 1471 (1) เครื่องใช้ส่วนตัวหรือเครื่องแต่งกายตามสมควรแก่ฐานะารูปของพระภิกษุเป็นสินส่วนตัวตามมาตรา 1471 (2) หรือพระภิกษุรับโอนที่ดินมาโดยการรับมรดกหรือพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาในพระภิกษุจึงถวายที่ดิน รอยนตร์หรือเงินให้แก่พระภิกษุ หรือถวายทรัพย์สินทำบุญอันเนื่องจากการประกอบกิจนิมนต์เป็นการได้รับมาโดยการให้โดยเสน่หา เพราะถวายให้แก่พระภิกษุนั้น ทรัพย์สินนั้นเป็นสินส่วนตัวตามมาตรา 1471 (3) หรือพระภิกษุขายที่ดินที่รับถวายและได้เงินค่าที่ดิน เงินค่าที่ดินเป็นสินส่วนตัวตามมาตรา 1472 ส่วนทรัพย์สินใดเข้าลักษณะตามมาตรา 1474 ทรัพย์สินนั้นเป็นสินสมรส เช่น พระภิกษุถูกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือบรรยายได้เงินค่าวิทยากร หรือได้เงินกำไรจากกิจการบางอย่าง ทรัพย์สินนั้นเป็นสินสมรสเพราะได้มาระหว่างสมรสตามมาตรา 1474 (1) หรือพระภิกษุได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรมโดยพินัยกรรมระบุให้เป็นสินสมรส ทรัพย์สินนั้นเป็นสินสมรสตามมาตรา 1474 (2) หรือดอกผลของสินส่วนตัวของพระภิกษุยอมเป็นสินสมรส เช่น พุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาในพระภิกษุ ถวายที่ดิน รอยนตร์ หรือเงินให้แก่พระภิกษุ ที่ดิน รอยนตร์ หรือเงินดังกล่าวเป็นสินส่วนตัว พระภิกษุให้บุคคลภายนอกเช่า

ที่ดินหรือรถยนต์ หรือฝากเงินไว้ในธนาคาร ค่าเช่าที่ดิน ค่าเช่ารถยนต์ และดอกเบี้ยเงินฝากที่ได้รับ มาจัดเป็นสินสมรสตามมาตรา 1474 (3)

เมื่อพิจารณาหลักกฎหมายดังกล่าวประกอบกับสถานะของพระภิกษุโดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่า กรณีที่สามีบวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรสนั้น ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุมีทั้งที่เป็นสินส่วนตัวและที่เป็นสินสมรส แต่ทรัพย์สินดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นสินส่วนตัว เพราะได้รับมาโดยการให้โดยเสนหา สำหรับทรัพย์สินที่พุทธศาสนิกชนถวายให้แก่วัดหรือสำนักสงฆ์ผ่านพระภิกษุ เช่นถวายที่ดินให้เป็นสมบัติของวัดหรือสำนักสงฆ์ หรือทำบุญถวายปัจจัยให้แก่วัดหรือสำนักสงฆ์เพื่อนำไปก่อสร้างอุโบสถหรือศาลาหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ผู้เขียนเห็นว่า ที่ดินหรือทรัพย์สินนั้นย่อมตกเป็นที่ธรณีสงฆ์หรือสมบัติของวัด หรือเป็นสมบัติส่วนรวมของสำนักสงฆ์แห่งนั้น ไม่ใช่ทรัพย์สินของพระภิกษุผู้รับการถวาย จึงไม่ใช่สินส่วนตัวของพระภิกษุ ส่วนทรัพย์สินของภริยาหรือที่ภริยาได้มาระหว่างที่สามีบวชเป็นพระภิกษุก็จัดเป็นสินส่วนตัวและสินสมรสในลักษณะดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน

ในเรื่องการจัดการทรัพย์สินนั้น สินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใดก็ให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1473) ส่วนสินสมรสสามีและภริยาต้องจัดการร่วมกัน หรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายในกรณีต่อไปนี้ (1) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนองซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้ (2) ก่อตั้งหรือทำให้สิ้นสุดลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ (3) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี (4) ให้กู้ยืมเงิน (5) ให้โดยเสนหา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานะานุรูปของครอบครัวเพื่อการกุศล สังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา (6) ประนีประนอมยอมความ (7) มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย และ (8) นำทรัพย์สินไปเป็นประกันหรือหลักประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาล การจัดการสินสมรสนอกจากกรณีดังกล่าวนี้ สามีหรือภริยาจัดการได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1476) ดังนั้น การจัดการทรัพย์สินซึ่งหมายถึงการจำหน่ายจ่ายโอนหรือการก่อภาระติดพันแก่ทรัพย์สินที่ได้มาในขณะที่สามีบวชเป็นพระภิกษุก็ต้องจัดการตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว หากเป็นการจัดการทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัว พระภิกษุและภริยาจัดการได้เอง หากเป็นการจัดการสินสมรสซึ่งมีลักษณะสำคัญ 8 กรณี ต้องจัดการร่วมกันหรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่าย หากไม่ใช่การจัดการสินสมรสซึ่งมีลักษณะสำคัญดังกล่าว แต่ละฝ่ายก็จัดการได้เอง

สรุปได้ว่า กรณีที่สามีบวชเป็นพระภิกษุขณะยังมีคู่สมรส ทรัพย์สินของพระภิกษุหรือทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุต้องแบ่งเป็นสินส่วนตัวและสินสมรสตามระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว หากเป็นสินส่วนตัวพระภิกษุย่อมจัดการทรัพย์สินนั้นได้เอง หากเป็นการจัดการสินสมรสที่มีลักษณะสำคัญ 8 กรณี ตามที่ระบุในมาตรา 1476 พระภิกษุต้องจัดการร่วมกันกับภริยาหรือได้รับความยินยอมจากภริยา จะจัดการลำพังไม่ได้ หากเป็นการจัดการสินสมรสที่ไม่สำคัญ พระภิกษุสามารถจัดการได้เองโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากภริยาแต่อย่างใด ในฝ่ายภริยาก็เช่นเดียวกัน

(3) กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ทรัพย์สินที่พระ ภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุจะถูกจัดสรรอย่างไร

แม้ว่าสามีจะบวชเป็นพระภิกษุแล้วก็ตาม แต่ตามกฎหมายพระภิกษุยังมิฐานะเป็นบุคคลธรรมดา มีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลทั่วไป เมื่อพระภิกษุนั้นยังมีคู่สมรสตามที่กล่าวมาในข้อ (1) หากพระภิกษุและภริยาประสงค์จะหย่าโดยความสมัครใจคือไปจดทะเบียนหย่า หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าก็สามารถดำเนินการได้ เมื่อหย่ากันแล้วการสมรสก็สิ้นสุดลง หากการสมรสเป็นโมฆียะ พระภิกษุหรือภริยาอาจฟ้องขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนการสมรสได้ เมื่อศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสแล้ว การสมรสย่อมสิ้นสุดลง เมื่อการสมรสสิ้นสุดแล้วระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาที่จัดเป็นสินส่วนตัวและสินสมรสย่อมสิ้นสุดลง กล่าวคือ ทรัพย์สินที่แต่ละฝ่ายได้รับมาหลังจากนั้นไม่จัดเป็นสินส่วนตัวหรือสินสมรสอีกต่อไป แต่เป็นทรัพย์สินของฝ่ายที่ได้ทรัพย์สินมาเพียงลำพัง

กรณีที่มีการสมรสสิ้นสุดเพราะการหย่าโดยความยินยอมหรือคำพิพากษาของศาล ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา หากเป็นการหย่าโดยความยินยอม ให้แบ่งทรัพย์สินที่มีอยู่ในเวลาแบ่งทรัพย์สิน แต่หากเป็นการหย่าตามคำพิพากษาของศาล การแบ่งทรัพย์สินตามคำพิพากษาให้ย้อนหลังไปมีผลตั้งแต่วันที่ฟ้องหย่า (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1532) สินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใด ฝ่ายนั้นเอาคืนไปได้ เพราะแม้ระหว่างสมรสก็ถือว่าสินส่วนตัวของฝ่ายไหนก็เป็นสิทธิของฝ่ายนั้นที่จะจำหน่ายจ่ายโอน หรือก่อให้เกิดภาระติดพันได้อยู่แล้ว (ประสพสุข บุญเดช, 2552 : หน้า 509) ส่วนสินสมรสต้องแบ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1533 คือแบ่งให้ชายและหญิงได้ส่วนเท่ากัน โดยต้องมีการขอใช้สินสมรสที่ คู่สมรสฝ่ายหนึ่งจำหน่ายไปเป็นที่เสียหายแก่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1534 (ถ้ามี) การแบ่งสินสมรสให้ชายและหญิงได้ส่วนเท่ากันคือแบ่งให้คนละครึ่งหรือขายแล้วเอาเงินที่ขายได้ มาแบ่งกัน หรือขายโดยประมวลราคากระหว่างชายหญิง หรือขายทอดตลาด แม้สินสมรสเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียนมีชื่อสามีหรือภริยาเป็นเจ้าของคนเดียวก็ต้องนำมาแบ่งคนละครึ่ง (ประสพสุข บุญเดช, หน้า 508 - 509) กรณีที่มีการสมรสสิ้นสุดเพราะศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาเช่นเดียวกับการหย่าโดยคำพิพากษามาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1512 กล่าวคือ สินส่วนตัวของฝ่ายใดฝ่ายนั้นก็รับไป สินสมรสต้องแบ่งกันคนละครึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1533 โดยต้องขอใช้สินสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1534 (ถ้ามี) คำพิพากษาส่วนที่บังคับทรัพย์สินระหว่างสามีภริยามีผลย้อนหลังไปถึงวันฟ้องให้เพิกถอนการสมรส (เรื่องเดียวกัน, หน้า 355)

กล่าวโดยสรุป เมื่อพระภิกษุหย่าภริยาโดยการจดทะเบียนหย่าหรือโดยคำพิพากษาของศาล หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสที่เป็นโมฆียะ ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินของพระภิกษุกับภริยาโดยแยกทรัพย์สินเป็นสินส่วนตัวของแต่ละฝ่าย และสินสมรส ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวของฝ่ายใดย่อมเป็นของฝ่ายนั้น ส่วนทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสต้องแบ่งให้พระภิกษุและภริยาได้ส่วนเท่ากัน ดังนั้น ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมรดกมาหรือมีญาติโยมถวายแก่พระภิกษุซึ่งเป็นสินส่วนตัว เมื่อพระภิกษุหย่ากับภริยาแล้วหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสแล้ว สินส่วนตัวดังกล่าวย่อม

เป็นของพระภิกษุ ส่วนดอกผลของสินส่วนตัวจัดเป็นสินสมรสต้องแบ่งให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่ง และทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาโดยทางอื่นซึ่งไม่ใช่การได้รับมรดกหรือได้รับการยกให้โดยเสนหา เป็นสินสมรส ต้องแบ่งให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่งเช่นเดียวกัน

(4) กรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ทรัพย์สินที่พระภิกษุที่ได้มาขณะเป็นพระภิกษุจะถูกจัดสรรอย่างไร

การสมรสสิ้นสุดลงเพราะความตายนั้นมีผลที่สำคัญคือต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาเพื่อให้ทราบจำนวนทรัพย์สินมรดกของผู้ตายว่ามีอยู่มากน้อยเท่าใด โดยขั้นแรกต้องแยกทรัพย์สินระหว่างสามีกับภริยาในวันที่ผู้ตายถึงแก่ความตายก่อนว่ามีสินส่วนตัวของผู้ตายอะไรบ้าง มีสินสมรสครึ่งหนึ่งที่เป็นของผู้ตายอะไรบ้าง แล้วนำสินส่วนตัวและสินสมรสเช่นนี้มารวมกันเป็นทรัพย์สินมรดกของผู้ตายเพื่อแบ่งให้แก่ทายาทของคู่สมรสที่ถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1625 และคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกอีก โดยถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมตามที่ได้ระบุไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1635 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1635) การแบ่งทรัพย์สินสามีภริยาจึงต้องพิจารณาตามกฎหมายครอบครัวและกฎหมายลักษณะมรดก ในส่วนของกฎหมายครอบครัวนั้น ต้องแบ่งทรัพย์สินซึ่งมีอยู่ในขณะคู่สมรสตาย สินส่วนตัวของฝ่ายใดก็เป็นของฝ่ายนั้น แต่สินสมรสต้องแบ่งให้คนละส่วนเท่ากัน คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะได้ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวและสินสมรสส่วนของตน ส่วนทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวและสินสมรสส่วนของคู่สมรสผู้ตายจะเป็นทรัพย์สินมรดกตกทอดไปยังทายาท และคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นทายาทมีสิทธิได้รับทรัพย์สินมรดกผู้ตายอีกด้วย

กรณีที่ภริยาตาย พระภิกษุคู่สมรสยังมีชีวิตอยู่ ต้องแบ่งทรัพย์สินในลักษณะดังกล่าวไว้ข้างต้น ทรัพย์สิน ที่เป็นสินส่วนตัวของพระภิกษุก็เป็นของพระภิกษุ ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวของภริยาผู้ตายเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ส่วนทรัพย์สินที่เป็นสินสมรสต้องแบ่งให้แก่พระภิกษุครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งของภริยาผู้ตายเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท และพระภิกษุคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้มรดกของภริยาด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 วรรคท้าย ประกอบมาตรา 1635 แต่กรณีพระภิกษุคู่สมรสถึงแก่ภรรณภาพ ภริยายังมีชีวิตอยู่ จะเกิดปัญหาว่าจะแบ่งทรัพย์สินของพระภิกษุในลักษณะดังกล่าวได้หรือไม่ เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 บัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินของพระภิกษุไว้เฉพาะว่า “ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุถึงแก่ภรรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นแต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิต หรือโดยพินัยกรรม” ปัญหาดังกล่าวนี้คือ ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศซึ่งเหลืออยู่ที่จะตกเป็นสมบัติของวัดนั้น ตกเป็นสมบัติของวัดทั้งหมดโดยไม่แบ่งสินสมรสครึ่งหนึ่งให้แก่ภริยา หรือต้องแบ่งสินสมรสให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่งแล้วสินสมรสส่วนของพระภิกษุจึงตกเป็นสมบัติของวัด ปัญหานี้มีความสำคัญอยู่ไม่น้อยในกรณีที่พระภิกษุคู่สมรสได้รับทรัพย์สินมาเป็นจำนวนมากขณะยังเป็นพระภิกษุ และทรัพย์สินบางส่วนเป็นสินสมรสดังที่กล่าวข้างต้น เมื่อพระภิกษุถึงแก่ภรรณภาพและภริยาต้องการได้สินสมรสส่วนของตนเองก็จะเกิดปัญหาฟ้องเรียกร้องเอาทรัพย์สินดังกล่าวได้

ปัญหานี้มีความเห็นเป็นสองฝ่าย (พรชัย สุนทรพันธุ์, 2558 : หน้า 158) ฝ่ายแรกเห็นว่า ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในขณะที่อยู่ในสมณเพศไม่ใช่มรดก เพราะกฎหมายบัญญัติให้ตกเป็นสมบัติของวัดโดยเฉพาะ กฎหมายไม่ใช่คำว่าเป็นมรดกตกทอดแก่วัด ดังนั้น ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาขณะอยู่ในสมณเพศ หากพระภิกษุไม่จำหน่ายจ่ายโอนขณะยังมีชีวิตย่อมตกเป็นสมบัติของวัดทั้งสิ้น คู่สมรสไม่มีสิทธิขอแบ่งสินสมรสได้ (อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, 2553 : หน้า 78 - 80) ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอุปสมบท ไม่ว่าจะได้มาโดยมีผู้ทำบุญถวายหรือโดยทางใดก็ตาม และจะได้นำเข้ามาปกครองอยู่ในอารามหรือไม่ก็ตาม ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดเสมอไป เว้นแต่พระภิกษุนั้นได้อุทิศไว้เป็นทานแก่ผู้ใด จึงจะตกเป็นของผู้นั้นโดยไม่ตกเป็นสมบัติของวัด (โชค จารุจินดา, 2531 : หน้า 51) ฝ่ายที่สองเห็นว่า เมื่อพระภิกษุถึงแก่มรณภาพ แต่ภริยายังมีชีวิตอยู่ ต้องแบ่งทรัพย์สินเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส สินส่วนตัวของฝ่ายใดก็เป็นของฝ่ายนั้น สินส่วนตัวของพระภิกษุตกเป็นสมบัติของวัดตามมาตรา 1623 สินส่วนตัวของภริยาเป็นของภริยา ส่วนสินสมรสต้องแบ่งให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่ง ครึ่งหนึ่งของพระ ภิกษุตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิภานาของพระภิกษุนั้น (พินัย ณ นคร , 2554 : 264 - 265) ตามความเห็นของฝ่ายที่สอง ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศที่จะตกเป็นสมบัติของวัดคือสินส่วนตัวของพระภิกษุและสินสมรสส่วนของพระภิกษุภายหลังจากที่แบ่งครึ่งหนึ่งแก่ภริยาแล้ว ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นของฝ่ายที่สองด้วยเหตุผลดังจะกล่าวในข้อต่อไป

(5) ควรตีความบทบัญญัติมาตรา 1623 อย่างไร

แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 จะบัญญัติไว้ทำนองว่าให้ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิภานาของพระภิกษุทุกกรณีเพราะไม่ได้บัญญัติยกเว้นแก่กรณีชายสามีบวชเป็นพระภิกษุขณะยังมีคู่สมรส การสมรสยังไม่สิ้นสุดด้วยการหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส และต่อมาพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพด้วย แต่ผู้เขียนเห็นว่า ควรตีความบทบัญญัติมาตรา 1623 เป็น 2 กรณี กล่าวคือ กรณีแรก หากพระภิกษุถึงแก่มรณภาพโดยไม่มีคู่สมรส ไม่ว่าจะเป็นเพราะว่าชายบวชขณะไม่มีคู่สมรสหรือชายบวชหลังการสมรสสิ้นสุดลง ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศซึ่งเหลืออยู่ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิภานาของพระภิกษุนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 กรณีที่สอง หากพระภิกษุที่ถึงแก่มรณภาพยังมีคู่สมรสและการสมรสยังไม่สิ้นสุดลงโดยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศ ซึ่งเหลืออยู่ต้องแยกเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส สำหรับสินสมรสต้องแบ่งให้แก่ภริยาครึ่งหนึ่ง โดยต้องชดใช้สินสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1637 และ 1638 (ถ้ามี) ก่อน เฉพาะสินส่วนตัวของพระภิกษุและสินสมรสส่วนของพระภิกษุเท่านั้นที่ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิภานาของพระภิกษุ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว สามีที่บวชเป็นพระภิกษุขณะมีคู่สมรสและการสมรสยังไม่สิ้นสุดลง ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้รับมาในระหว่างเวลาที่อยู่ใน

สมณเพศอยู่ในบังคับของระบบทรัพย์สินระหว่างสามภิกษุ กล่าวคือต้องแบ่งเป็นส่วนตัวและสินสมรส

(2) หากการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าไม่ว่าจะหย่าด้วยความยินยอมโดยการจดทะเบียนหย่าหรือโดยคำพิพากษาของศาล หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามภิกษุเป็นส่วนตัวและสินสมรส ส่วนตัวของฝ่ายใดเป็นของฝ่ายนั้น ส่วนสินสมรสให้แบ่งคนละครึ่ง

(3) หากการสมรสสิ้นสุดลงโดยภิกษุถึงแก่ความตาย ต้องแบ่งทรัพย์สินสามภิกษุเป็นส่วนตัวและสินสมรส ส่วนตัวของฝ่ายใดก็เป็นของฝ่ายนั้น ส่วนตัวของพระภิกษุคู่สมรส พระภิกษุก็ได้รับไป ส่วนส่วนตัวส่วนของภิกษุเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ส่วนสินสมรสต้องแบ่งกันคนละครึ่ง พระภิกษุคู่สมรสได้รับครึ่งหนึ่ง ส่วนสินสมรสอีกครึ่งหนึ่งของภิกษุเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท และพระภิกษุมีสิทธิได้รับมรดกของภิกษุด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก ดังนั้น หากเป็นกรณีพระภิกษุคู่สมรสถึงแก่กรรมภาพ ก็ควรจัดแบ่งทรัพย์สินในลักษณะเดียวกันเพื่อให้สอดคล้องกับระบบทรัพย์สินระหว่างสามภิกษุตามกฎหมายครอบครัวและกฎหมายมรดกดังกล่าว และทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ภิกษุที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย

(4) สำหรับเหตุผลที่ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 เป็นกฎหมายเฉพาะที่มุ่งให้ ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศที่เหลืออยู่ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุนั้น เนื่องจากทรัพย์สินดังกล่าวพุทธศาสนิกชนถวายให้มาด้วยความเคารพศรัทธาในพระภิกษุหรือพุทธศาสนา ผู้เขียนเห็นว่า กรณีพระภิกษุถึงแก่กรรมภาพขณะยังมีคู่สมรส แม้จะตีความว่าต้องแบ่งทรัพย์สินที่ได้มาขณะเป็นพระภิกษุเป็นส่วนตัวและสินสมรส และต้องแบ่งสินสมรสครึ่งหนึ่งให้แก่ภิกษุก่อน ส่วนส่วนตัวและสินสมรสส่วนของพระภิกษุจึงตกเป็นสมบัติของวัด ก็ไม่น่าจะกระทบต่อความเคารพหรือศรัทธาในพระภิกษุหรือพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน เพราะหากพุทธศาสนิกชนถวายทรัพย์สินให้แก่วัดหรือสำนักสงฆ์โดยพระภิกษุนั้นเป็นผู้รับแทน ทรัพย์สินนั้นก็จะเป็นของวัดหรือส่วนรวมของสำนักสงฆ์นั้น ไม่เป็นทรัพย์สินของพระภิกษุผู้รับแทนวัดหรือสำนักสงฆ์ ส่วนทรัพย์สินที่พุทธศาสนิกชนถวายให้แก่พระภิกษุด้วยความศรัทธาเลื่อมใสในพระภิกษุหรือถวายให้เนื่องจากปฏิบัติศาสนกิจเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยการให้โดยเสน่หา อันเป็นส่วนตัวของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศซึ่งตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุอยู่นั้นแล้ว ส่วนสินสมรสส่วนใหญ่เป็นทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาโดยทางอื่นซึ่งไม่ใช่การรับถวายหรือเป็นดอกผลของส่วนตัว และเมื่อแบ่งสินสมรสดังกล่าวครึ่งหนึ่งให้แก่ภิกษุแล้ว สินสมรสครึ่งหนึ่งของพระภิกษุยังตกเป็นสมบัติของวัดด้วย ผู้เขียนเห็นว่า การตีความเช่นนี้เป็นธรรมทั้งแก่ภิกษุคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่และวัดซึ่งเป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุทั้งสองฝ่าย เพราะภิกษุมีสิทธิได้รับสินสมรสส่วนของตนอยู่บ้าง ขณะเดียวกันทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาขณะเป็นพระภิกษุส่วนใหญ่ยังตกเป็นสมบัติของวัดซึ่งเป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุนั้น ตามเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1623

3. บทสรุป

การที่สามิभवเป็นพระภิกษุบวชขณะยังมีคู่สมรสไม่ทำให้การสมรสไม่สิ้นสุดลง ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาขณะเป็นพระภิกษุ ต้องแบ่งเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส หากต่อมากการสมรสระหว่างพระภิกษุกับภริยาสิ้นสุดลงโดยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ต้องแบ่งทรัพย์สินดังกล่าวเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส สินส่วนตัวของฝ่ายใดก็เป็นของฝ่ายนั้น สินสมรสต้องแบ่งคนละครึ่ง หากการสมรสสิ้นสุดเพราะภริยาถึงแก่ความตายต้องแบ่งทรัพย์สินในลักษณะดังกล่าว สินส่วนตัวของภริยาและสินสมรสส่วนของภริยาเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท และพระภิกษุคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้รับมรดกของภริยาผู้ตายด้วย แต่กรณีที่พระภิกษุ คู่สมรสมรณภาพประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1623 กำหนดให้ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาอยู่ในสมณเพศที่เหลื้อยู่ตกเป็นสมบัติของวัดซึ่งเป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุ ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่พระภิกษุถึงแก่มรณภาพโดยไม่มีคู่สมรส ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศที่เหลื้อยู่ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น ส่วนกรณีที่พระภิกษุถึงแก่มรณภาพขณะยังมีคู่สมรส ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้รับมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ ซึ่งจะตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนานั้น ได้แก่ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวและสินส่วนสมรสส่วนของพระภิกษุหลังจากที่แบ่งสินสมรสครั้งหนึ่งแก่ภริยาแล้ว การตีความเช่นนี้สอดคล้องกับระบบทรัพย์สินระหว่างสามิภริยาและการแบ่งทรัพย์สินมรดกในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว และบรรพ 6 มรดก และเป็นธรรมเนียมแก่ภริยาคู่สมรสที่ยังมีชีวิตและแก่วัดซึ่งเป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุด้วยกันทั้งสองฝ่าย

บรรณานุกรม

- โชค จารุจินดา. (2531). คำบรรยายลักษณะมรดกมหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- ประสพสุข บุญเดช. (2552). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พรชัย สุนทรพันธุ์. (2558). คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พินัย ณ นคร. (2554). คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศิริวัฒนาอินเตอร์ พรินท์ จำกัด (มหาชน).

อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. (2553). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก.

กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2552). รายงานวิจัยเรื่องพระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว. กรุงเทพมหานคร

: ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.